Z B I Ó R

UKŁADÓW ZBIOROWYCH PRACY

ROK III Warszawa, dnia 30 czerwca 1939 r. Nr 40

T R E Ś Ć:

118.

ZARZĄDZENIE MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 28 czerwca 1939 r.

o nadaniu mocy obowiązującej orzeczeniu Specjalnej Komisji Pojednawczo-Rozjemczej z dnia 15 kwietnia 1939 r., ustalającemu warunki pracy i płacy robotników rolnych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego.

Na podstawie § 27 rozporządzenia z dnia 15 lipca 1924 r. o przyjmowaniu i wydalaniu robotników i pracowników podczas okresu demobilizacji gospodarczej (Dz. U. R. P. Nr 65, poz. 643) i § 24 tegoż rozporządzenia, zmienionego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 października 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr 93, poz. 866) zarządzam co następuje:

§ 1.

Orzeczeniu Specjalnej Komisji Pojednawczo - Rozjemczej z dnia 15 kwietnia 1939 r., ustalającemu warunki pracy i płacy robotników rolnych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego, nadaję moc obowiązującą od dnia 1 kwietnia 1939 r.

Tekst orzeczenia podany jest poniżej.

§ 2.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Opieki Społecznej:
(—) *M. Zyndram-Kościałkowski*

1 zał.

Zał. do zarz. M. O .S. z dn. VI. 1939 r.

SPECJALNA KOMISJA
POJEDNAWCZO-ROZJEMCZA.

Dekretem Ministra Opieki Społecznej z dnia 25 marca 1939 r. Nr Pp. 2/4-9 powołana została Specjalna Komisja Pojednawczo-Rozjemcza dla załatwienia zatargu w rolnictwie na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego.

W skład powyższej Specjalnej Komisji Pojednawczo-Rozjemczej powołani zostali:

Przewodniczący: *inż. Artur Maske* — Inspektor Pracy IX Okręgu.

Sekretarz: *Józefa Raźna.*

Ł a w n i c y:

z ramienia pracodawców pp.:

1) *Zbigniew Zieliński*
2) *Kajetan Ponicki*
3) *Bronisław Strug*

z ramienia pracowników pp.:

1) *Teodor Chrószcz*
2) *Antoni Browarski*
3) *Maksymilian Szmatuła*

Na rozprawę stawili się:

a) ze strony pracodawców pp.:
inż. Bronisław Albinowski i Tomasz Kowalczyk — Związek Ziemian Województwa Śląskiego,
dr Warkotsch — Związek Pracodawców Rolnych i Leśnych dla Województwa Śląskiego i in.;

b) ze strony pracowników pp.:
Leon Leśniewski i Walenty Krupka — Związek Robotników Rolnych i Leśnych Z. Z. P.,
Motyka Roman, Jochlik Piotr, Ferdyan Karol i Solich Michał i inni — Związek Zawodowy Robotników Rolnych R. P.

Komisja po odbytych posiedzeniach w dniu 6 kwietnia 1939 i 15 kwietnia 1939 r. i wysłuchaniu stron orzeka:

Przedłuża się ważność „Umowy zbiorowej normującej warunki pracy i płacy robotników rolnych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego na rok 1938/39" na okres od dnia 1 kwietnia 1939 r. do dnia 31 marca 1940 r.

Strony winny wyrazić swą zgodę na powyższe orzeczenie w ciągu 5 dni.

Przewodniczący:
(—) *inż. Artur Maske*

Ławnicy

z ramienia pracodawców pp.:
(—) *Z. Zieliński,*
(—) *K. Ponicki,*
(—) *B. Strug,*

Ławnicy

z ramienia pracowników pp.:
(—) *T. Chrószcz,*
(—) *A. Browarski,*
(—) *M. Szmatuła.*

Zał. do orzeczenia Specjalnej Komisji Pojednawczo-Rozjemczej z dnia 15 kwietnia 1939 r.

UMOWA ZBIOROWA

normująca warunki pracy i płacy robotników rolnych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego na rok 1938/39.

I. OGÓLNE POSTANOWIENIA.

§ 1.

Strony zawierające umowę zbiorową.

Umowę niniejszą zawierają niżej podpisane organizacje, a mianowicie:

z jednej strony:

a) Związek Pracodawców Rolnych i Leśnych Województwa Śląskiego i
b) Związek Ziemian Województwa Śląskiego,

z drugiej strony:

c) Związek Robotników Rolnych i Leśnych Zjednoczenia Zawodowego Polskiego i

d) Związek Zawodowy Robotników Rolnych Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2.

Wzajemne zobowiązania.

1. Tak pracodawcy jak i robotnicy winni wypełniać swe obowiązki ściśle i terminowo w myśl przepisów prawa oraz kontraktów służbowych.

2. Strony układające się zobowiązują swych członków, aby ci nie podejmowali niczego, coby sprzeciwiało się treści i myśli umowy niniejszej, lecz wszelkimi środkami, stojącymi im do dyspozycji, przyczyniali się do jej urzeczywistnienia i nie odstępowali od stawek taryfowych i postanowień niniejszej umowy. W szczególności obydwie strony zobowiązują się, ażeby w czasie trwania umowy pod żadnym warunkiem nie był naruszony spokój życia gospodarczego przez strajki lub opuszczanie pracy, niezgodne z ustawą lub postanowieniami niniejszej umowy.

3. W gospodarstwach rolnych, zatrudniających ponad dziesięciu stałych robotników, powinny być ustanowione przedstawicielstwa robotnicze, stosownie do ustawy z 4 lutego 1920 r. o radach zakładowych.

Jeżeli w gospodarstwie zatrudnionych jest od 10 do 20 robotników stałych, wybiera się jednego starszego załogowego. W innych wypadkach wybory dokonywane są zgodnie z ustawą.

§ 3.

Czas obowiązywania umowy zbiorowej.

Umowa zbiorowa obowiązuje obie strony na przeciąg jednego roku, od 1 kwietnia 1938 r. do 31 marca 1939 r. i może być wypowiedziana na trzy miesiące przed upływem terminu końcowego. O ile wypowiedzenie nie nastąpi, wówczas moc wiążąca umowy niniejszej przedłuża się na rok następny.

§ 4.

Kontrakty służbowe.

1. Umowa niniejsza obowiązuje z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej strony wszystkich robotników z normalną zdolnością do pracy.

2. Za stałych robotników rolnych uważa się robotników, którzy mieszkają w budynkach dworskich, zostali przyjęci do pracy na przeciąg roku gospodarczego i na żądanie pracodawcy staną na wezwanie do pracy w rolnictwie, lub też mającej łączność z rolnictwem w godzinach przewidzianych w § 5 niniejszej umowy.

3. Pomiędzy pracodawcą a stałymi robotnikami mogą być zawierane umowy indywidualne, które jednak nie mogą ustalać wynagrodzenia niższego aniżeli to przewiduje niniejsza umowa; umowy te nie mogą być zawierane na okres krótszy aniżeli jeden rok.

4. Pracodawca lub robotnik, który chce umowę o pracę rozwiązać, winien ją wypowiedzieć przed dniem 31 grudnia włącznie. Wypowiedzenie umowy przez pracodawcę winno być dokonane na piśmie. Niewypowiedzenie umowy o pracę przed dniem 31 grudnia oznacza przedłużenie umowy na rok następny.

5. Z pracownikami nowoprzyjętymi mogą być kontrakty zawierane na krótszy okres czasu.

6. Robotnicy dworscy, którzy mieszkają w dworze, nie zatrudnieni jako deputatnicy albo jako posyłki (zaciąg), mają być wynagradzani według § 15 i zatrudniani z 14-dniowym wypowiedzeniem. Robotnicy ci nie są uważani za stałych.

§ 5.

Czas pracy.

1. Taryfowy czas pracy w roku 1938/39 wynosi 2.800 godzin, a rozkłada się na poszczególne miesiące jak następuje:

Miesiąc		Rozpoczęcie pracy godz.	Śniadanie od godz. — do godz.	Obiad od godz. — do godz.	Podwieczorek od godz. — do godz.	Zakończenie pracy godz	Ilość godzin pracy dziennie
Styczeń	1—31	7.30	—	12.00—13.00	—	15.30	7.00
Luty	1—15	7.00	—	11.30—13.00	—	16.30	8,00
	16—28	7.00	—	11.30—13.00	—	17,00	8.30
Marzec	1—15	6,30	8.15—8.30	11.30—13.00	—	17.30	9 15
	16—31	6.30	8.15—8 30	11.30—13.00	—	18.00	9.45
Kwiecień	1—15	6.00	8.00—8.30	11.30—13.00	16.00—16.30	18.30	10.00
	16—30	6.00	8.00—8.30	11,30—13.00	16.00—16.30	19.00	10.30
Maj	1—31	5.30	8.00—8.30	11.30—13.30	16.00—16.30	19.00	10.30
Czerwiec	1—30	5.30	8.00—8.30	11.30—13.30	16.00—16.30	19.00	10.30
Lipiec	1—31	5.30	8.00—8.30	11.30—13.30	16.00—16.30	19.30	11.00
Sierpień	1—31	5.30	8.00—8.30	11.30—13.30	16.00—16.30	19.00	10.30
Wrzesień	1—15	6.00	8.00—8.30	11.30—13.00	16.00—16.30	19.00	10 30
	16—30	6.00	8.00—8.30	11.30—13.00	16.00—16,30	18.30	10.00
Październik	1—15	6.15	8.15—8.30	11.30—13.00	—	17.30	9.30
	16—31	6.30	8.15—8.30	11.30—13.00	—	17.00	8.45
Listopad	1—15	7.00	—	11.30—13.00	—	17.00	8.30
	16—30	7.00	—	11.30—13.00	—	16.30	8.00
Grudzień	1—31	7.30	—	12.00—13.00	—	15.30	7.00

2. Czas pracy rozpoczyna się rano i w południe zgodnie z powyższą tabelką na dany sygnał, a kończy się na miejscu pracy. Jeżeli miejsce pracy jest odległe więcej niż o jeden kilometr od folwarku, wówczas robotnicy winni być zwolnieni z roboty o 10 minut wcześniej na każdy dalszy kilometr odległości. Przy pracy przy zaprzęgach rozpoczyna się czas pracy od chwili wyprowadzenia zwierząt pociągowych ze stajni a kończy z chwilą powrotu tych zwierząt do stajni.

3. Powyższy podział rozpoczęcia i zakończenia pracy, jako też przerwy obiadowe i inne mogą być w razie potrzeby przesunięte według uznania pracodawcy, byleby ilość godzin przepracowanych w ciągu tygodnia przez poszczególnego robotnika odpowiadała sumie godzin pracy przewidzianych umową dla danego tygodnia.

4. Czas potrzebny na dawanie karmu dla żywego inwentarza, przygotowanie narzędzi i wozów, robienie porządku i czyszczenie inwentarza nie zalicza się do sumy godzin taryfowych, nie może jednak wynosić więcej niż 3 i pół godziny dziennie i nie może zaczynać się wcześniej niż dwie godziny przed początkiem pracy. Za czas ten nie płaci się osobnego wynagrodzenia. Do pracy tej nie można używać młodzieży poniżej 18 lat ukończonych.

5. Fornale są zobowiązani w niedzielę i święta pełnić kolejno bezpłatne dyżury w stajni.

6. W miarę potrzeby zwłaszcza w czasie zbiorów i siewów obowiązani są robotnicy pracować i w godzinach pozataryfowych za specjalnym wynagrodzeniem.

7. Wolne od pracy są wszystkie niedziele i święta ustawowe. W niedziele i święta można wykonywać prace tylko w najpilniejszych wyjątkowych przypadkach.

§ 6.

Urlopy.

1. Wszyscy stali roczni deputatnicy mają prawo do 10 dniowego urlopu, o ile są co najmniej od roku w służbie u tego samego pracodawcy.

2. Innym robotnikom i robotnicom przysługuje taki sam urlop pod warunkiem, że przepracowali u tego samego pracodawcy w roku ubiegłym co najmniej 2.700 godzin.

3. Dni urlopowe są płatne jak inne dni robocze. Okres choroby uznanej przez Kasę Chorych uważa się za dni robocze i wlicza się go do wymienionych 2.700 godzin.

4. Ustalenie dni urlopowych odbywa się w porozumieniu z pracodawcą, z wyjątkiem tych przypadków, gdy robotnik wezwany jest przez Związek Zawodowy; w tych bowiem przypadkach powinien zgodzić się pracodawca na zaproponowany dzień urlopu. Z urlopów może korzystać równocześnie nie więcej niż 2 robotników. W czasie pilnych robót może być udzielony urlop tylko w przypadku bardzo ważnym, np. wesele, wypadek, śmierć, poród, chrzest.

§ 7.

Ubezpieczenia i podatki.

Wszelkie ciężary z tytułu ubezpieczeń społecznych i podatków ponoszą pracodawcy i robotnicy zgodnie z przepisami prawa.

§ 8.

Spory.

1. W przypadku sporu, przed udaniem się na drogę sądową lub do inspektora pracy, należy podjąć próbę polubownego załatwienia pomiędzy pracodawcą i robotnikiem, lub przy pośrednictwie związku zawodowego.

2. W przypadku sporu o interpretację niniejszej umowy zbiorowej rozstrzygnie — na zwrócenie się strony — Inspektor Pracy IX Okręgu w Katowicach po zapoznaniu się ze stanowiskiem stron podpisanych pod umową.

3. Poza tym mają zastosowanie postanowienia o właściwości komisyj pojednawczych i arbitrażowych w przypadkach sporów o zwolnienie z pracy i o zaszeregowanie, jak również przepisy o właściwości sądów powszechnych w sporach cywilnych.

4. W każdym razie, przed wyczerpaniem wszelkich ustawowych i taryfowych środków porozumienia się, nie mogą mieć miejsca z żadnej strony wypowiedzenia i zwolnienia z pracy.

II. WYNAGRODZENIE.

§ 9.

Wynagrodzenie w ogólności.

1. Wynagrodzenie dzieli się na gotówkowe i w naturaliach (deputat).

2. Wynagrodzenie przewidziane w niniejszej umowie przysługuje robotnikom i robotnicom normalnie fizycznie i umysłowo rozwiniętym, zdolnym do wszystkich robót odpowiadających ich płci i wiekowi. Dla robotników ułomnych obowiązują umowy indywidualne. Spory co do powyższych spraw będą rozstrzygane w myśl przepisów § 8.

3. Robotnik ma prawo do bezpłatnych furmanek do młyna, po księdza, po położną, do chrztu i do lekarza (w nagłych wypadkach), oraz do zwożenia produktów rolnych z gruntu służbowego i po opał, zakupiony dla własnego użytku, w terminie obopólnie uzgodnionym.

4. Furmanki, poza furmankami do młyna i do zwożenia produktów rolnych, winny być odpowiednie; w żadnym razie nie mogą być dla tych celów używane wozy w deskach, kasty służące do zwożenia kartofli itp.

Wynagrodzenie w naturaliach.

§ 10.

Deputaty zasadnicze.

A. Fornale i ręczniacy.

1. Żonaty lub nieżonaty fornal lub ręczniak pozostający w służbie, który posiada własne gospodarstwo domowe, otrzymuje następujący deputat roczny:

w okręgach rolniczych		w okręgach przemysłowych	
żyta	11 q	żyta	11 q
pszenicy	2 q	pszenicy	2 q
jęczmienia	1 q	jęczmienia	1 q
ziemniaków	30 q	ziemniaków	30 q
mleka (dziennie 2 litry)	730 l	mleka (dziennie $1^1/_2$ l)	548 l
węgla grubego	30 q	węgla	50 q
albo niesort.	40 q		

5 m^3 p drzewa opałowego (drągowina albo szczapowe), 6,383 a ($^1/_4$ morgi) pola nawożonego i uprawionego pod ziemniaki, 3,55 a (25 prętów kwadratowych) pola pod jarzyny, 1 mieszkanie służbowe.

2. O ile stali a żonaci fornale i ręczniacy mają w domu więcej niż 4 dzieci poniżej lat 14, przysługuje im, o ile warunki majątku na to pozwolą, prawo zakupu w gospodarstwie po ce-

nie równającej się 75% ceny targowej, na każde dalsze dziecko po 0,75 q żyta i 1,5 q kartofli rocznie, jako też 1/4 litra mleka dziennie. Powyższe nie ma zastosowania, jeśli w tej samej rodzinie jeszcze druga osoba pobiera deputat lub pracuje u innego pracodawcy.

3. Pełnowartościowy nieżonaty fornal ponad lat 20, nie prowadzący własnego gospodarstwa domowego, otrzymuje deputat fornala, jednak bez odszkodowania za czynsz mieszkaniowy oraz połowę opału i jeden litr mleka dziennie.

4. Pełnowartościowy nieżonaty fornal od lat 18 — 20 otrzymuje deputat jak robotnice na deputacie zatrudnione w oborze (patrz B ustęp 1).

5. Pełnowartościowy nieżonaty ręczniak, nie prowadzący własnego gospodarstwa domowego, otrzymuje taki deputat jak nieżonaty fornal bez własnego gospodarstwa domowego (patrz ustęp 3 i 4).

B. Robotnice na deputacie zatrudnione w oborze.

1. Robotnice na deputacie zatrudnione w oborze bez własnego gospodarstwa domowego otrzymują następujący deputat roczny:

6 q żyta,	6.383 a (1/4 morgi) pola nawożonego i uprawionego pod ziemniaki,
1 q pszenicy,	15 q węgla grubego,
15 q ziemniaków,	(20 q węgla niesortowanego),
365 l mleka	2 m^3 p. drzewa.

2. Niezamężne robotnice na deputacie zatrudnione w oborze, posiadające własne gospodarstwo domowe, otrzymują taki deputat jak w punkcie 1-szym, z tym, że otrzymują węgla grubego 30 q (40 q niesortowanego) i drzewa 5 m^3 p. (cały opał), a ponadto mieszkanie i 2,13 a (15 prętów kwadratowych) ogrodu.

Kobiety zatrudnione w oborze, mającej więcej niż 2 dzieci poniżej lat 14, otrzymują dodatkowo jeszcze 1 q żyta i 3 q ziemniaków, o ile zaś mają więcej niż 4-ro dzieci poniżej lat 14, to otrzymują dodatek w ziemniakach nie 3 lecz 5 q.

C. Włodarze, Rzemieślnicy, Ogrodnicy i Stangreci.

1. Włodarze i rzemieślnicy otrzymują następujący deputat roczny:

w okręgach rolniczych:		w okręgach przemysłowych:	
żyta	12 q	żyta	12 q
pszenicy	2.5 q	pszenicy	2.5 q
jęczmienia	1.5 q	jęczmienia	1.5 q
ziemniaków	30 q	ziemniaków	30 q
mleka (dziennie 2½ l)	912,5 l	mleka (dziennie 2 l)	730 l
węgla grubego	40 q	węgla grubego	60 q
albo węgla niesortow.	50 q		

5 m^3 p drzewa,
12,766 a (½ morgi) pola pod ziemniaki,
3,55 a (25 prętów kwadratowych) pod ogród lub jarzyny,
1 mieszkanie.

2. Rzemieślnicy, którzy dotychczas pobierali większy deputat, ten sam deputat zachowują nadal.
3. Wyuczeni i samodzielni ogrodnicy będą wynagradzani według umowy indywidualnej, wynagrodzenie ich atoli nie może być niższe aniżeli wynagrodzenie rzemieślników.
4. Żonaci stangreci są wynagradzani według umowy indywidualnej nie niżej jak fornale.

D. Stróże nocni.

1. Wynagrodzenie stróży nocnych normuje § 10 A i § 14 p. 1. Czas pracy stróżów nocnych należy uregulować w poszczególnych gospodarstwach tak, aby stróże nocni poza stróżowaniem mogli być jeszcze zatrudniani podczas dnia aż do 3 godzin. Jeżeli stróżów nocnych zatrudnia się poza godzinami nocnymi, to czas zatrudnienia nie może przekraczać sumy godzin rocznych przewidzianych w § 5.
2. Pracodawca jest obowiązany dostarczyć stróżowi w miesiącach zimowych na czas stróżowania kożucha, który pozostaje własnością pracodawcy.

E. Ogólne postanowienia.

1. Ziemniaki robotnika winny być sadzone w połowie okresu czasu, w którym sadzi się ziemniaki pracodawcy. Pole pod ziemniaki winno być tej samej jakości ziemi jak pole majątku. Tam, gdzie nie daje się 6.383 a (¼ morgi) pola pod ziemniaki, należy wydać jako odszkodowanie 7,5 q zdrowych i oczyszczonych ziemniaków (według wyniku zbioru ziemnia-

ków). W razie, gdyby ziemniaki nie były oczyszczone (harfowane) należy na każde 15 q nieczyszczonych ziemniaków (wprost z pola) dodać 1 q ziemniaków więcej. Podnajmowanie gruntu służbowego osobom trzecim jest niedozwolone.

2. Zmiana co do rodzaju zboża lub też przetworów zbożowych może być ustalona w drodze porozumienia pomiędzy pracodawcą a robotnikiem. Umowy takie winny być sporządzane na piśmie.

3. Zamiast węgla może być wydane także drzewo, przy tym odpowiada:

2,5 q węgla grubego — 1 m^3 p drzewa sągowego
2 q węgla grubego — 1 m^3 p okrąglaków
1,5 q węgla grubego — 1 m^3 p karcza.

4. O ile zajdzie wypadek, że deputat lub w ogóle naturalia, przewidziane niniejszą umową, nie mogłyby być w całości lub w części wydane, należy wypłacić odszkodowanie w gotówce za brakującą ilość, według cen, jakie będą osiągane za dany produkt w tym czasie na najbliższym targu. Inne wynagrodzenia w naturze ocenia się w podobny sposób.

5. Deputat dostarczony pracownikowi winien być pełnowartościowy, nadający się do konsumcji.

6. Słomę wydaje się pracownikowi w miarę potrzeby do własnego użytku. Nawóz z wydanej słomy jest własnością majątku.

§ 11.

Trzymanie drobnego inwentarza.

1. Stali a żonaci deputatnicy mają prawo poza ogólnym wynagrodzeniem utrzymywać do 2 świń na tuczenie i najwyżej 5 kur i 20 kurcząt przy własnej paszy.

2. Chów gęsi może być dozwolony na podstawie umowy pomiędzy pracodawcą a pracownikiem. Niedopuszczalne jest wypuszczanie gęsi na swobodne paszenie. O ile pracownik mimo zakazu będzie chował więcej gęsi, niż umówiono, pozwolenie na trzymanie gęsi może być cofnięte.

3. W razie, gdyby trzymanie świń było niemożliwe, pracownik otrzyma odszkodowanie w wysokości 75 zł rocznie. O ileby pracownik nie korzystał z możliwości chowania świń, traci prawo do powyższego odszkodowania.

§ 12.

Mieszkanie.

1. Mieszkanie dostarczone deputatnikowi jest mieszkaniem służbowym dla niego i jego rodziny na czas trwania stosunku służbowego. Mieszkanie dostarczone uprzednio dobrowolnie stale zatrudnionemu robotnikowi jest bezpłatnym mieszkaniem służbowym na czas trwania jego stałego stosunku służbowego. Krewni, żonate dzieci i inne osoby mogą tam mieszkać tylko za wyraźnym zezwoleniem pracodawcy.

W razie przekroczenia tego postanowienia, pracodawca ma prawo żądania stosownego wynagrodzenia.

2. Mieszkanie winno być w dobrym stanie i ma się składać co najmniej z jednej izby i z jednej kuchni z komorą i przynależnościami (góra, piwnica, chlew, oraz miejsce na drzewo), dla większej rodziny, o ile w majątku pracuje więcej niż dwóch członków rodziny. Dla mniejszych rodzin mieszkanie powinno się składać z jednej izby, kuchni lub komory. Samotnym samodzielnym robotnikom i robotnicom, utrzymującym rodziców lub rodzeństwo, przysługuje takież mieszkanie jak żonatym. Robotnicy nieżonaci i robotnice niezamężne, jeżeli nie mieszkają wspólnie, otrzymują małe mieszkania (tylko 1 izbę).

3. Ziemniaków, drzewa i węgla oraz królików i innych zwierząt domowych nie wolno trzymać w mieszkaniu. Pracownik odpowiada za utrzymanie porządku wewnątrz mieszkania. Naprawy uszkodzeń, powstałych bez winy pracownika, uskutecznia pracodawca. Mieszkania służbowe winny mieć podłogi drewniane. Kuchnia wzgl. komórka i sień mogą mieć podłogi kamienne. O ile pracodawca nie położy podłogi do 1 lipca roku kontraktowego, pracownik zwróci się o to przez jego związek do organizacji pracodawców, a w razie, gdy interwencja jego nie odniesie skutku, pracownik założy podłogę na koszt pracodawcy. Pracownik winien otrzymać bezpłatne wapno do bielenia.

4. Pracodawca jest zobowiązany dostarczyć pracownikowi zajmującemu mieszkanie służbowe wody do picia bądź ze studni, bądź z wodociągu bezpłatnie. Za korzystanie z urządzenia wodociągowego wprowadzonego do mieszkania pracodawcy przysługuje prawo do odpowiedniego co miesiąc płaconego odszkodowania.

5. Ponadto mają zastosowanie przepisy rozporządzenia z dnia 21 sierpnia 1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 73, poz. 533) o warunkach higienicznych mieszkań służbowych pracowników rolnych i leśnych.

§ 13.

Posyłki.

1. Każdy deputatnik, który zobowiązuje się zapewnić pracodawcy pracę posyłki, jest obowiązany do stawienia tej posyłki do pracy przez cały rok. O ile nie uczyni zadość temu obowiązkowi, to można mu potrącić 10% od płacy gotówkowej i 10% od zboża deputatowego. Pracodawca jest obowiązany do zatrudnienia tej posyłki przez cały rok. Przy każdym przydzieleniu robót muszą mieć pierwszeństwo posyłki robotników dworskich. Nie wolno żądać przy zawieraniu umowy dostarczenia posyłki, o ile stały deputatnik nie posiada w swojej najbliższej rodzinie (dzieci, rodzeństwo najbliższe itd.) osób zdatnych do pracy jako posyłki.

2. Potrącenie nie może nastąpić, jeżeli posyłka umiera, wchodzi w związki małżeńskie, odchodzi na naukę rzemiosła, jest powołaną do służby wojskowej, stanie się pełnoletnią lub też zostanie zwolnioną ze służby przez pracodawcę. Potrącenie i w tym przypadku nastąpić nie może, jeżeli obca posyłka bez zawinienia deputatnika robotę opuści.

3. O ile deputatnik, oprócz obowiązkowej posyłki, ma więcej członków rodziny powyżej lat 16 i zapewnia dla nich pracę jako posyłki, wówczas otrzyma na drugą posyłkę jako dodatek w końcu roku 1 q żyta na każdą następną po 2 q żyta. Deputatnicy z tej samej rodziny nie mogą być uważani za posyłki.

Wynagrodzenia gotówkowe.

§ 14.

Wynagrodzenie gotówkowe deputatników.

Miesięczne wynagrodzenie gotówkowe ustala się jak następuje:

1.	Pełnowartościowi żonaci fornale i nieżonaci z własnym gospodarstwem domowym	29.00 zł
	Pełnowartościowi nieżonaci fornale bez własnego gospodarstwa domowego od lat 18 — 20 . . .	22.40 ,,
	,, ,, ponad lat 20 . . .	24.20 ,,
2.	Pełnowartościowi żonaci ręczniacy i ci nieżonaci którzy prowadzą własne gospodarstwo domowe .	25.00 ,,
	Pełnowartościowi nieżonaci ręczniacy bez własnego gospodarstwa domowego	19.50 ,,

3. Robotnice na deputacie w oborze . . . . . . 26.00 zł
4. Włodarze . . . . 35.00 „
Szafarze odpowiedzialni za konie i krowiarze . . 39.00 „
5. Zawodowi rzemieślnicy (kowale i kołodzieje) . . 44.00 „

6. O ile nie dostarcza się rzemieślnikowi narzędzi, to dostaje rocznie odszkodowanie za zużycie w stosunku do wielkości przedsiębiorstwa rzemieślniczego i do ilości własnego narzędzia w wysokości 65 — 100 zł.

7. Uczniowie dostają wynagrodzenie wedle taryfy posyłek męskich.

8. Jako podarunek gwiazdkowy otrzymują deputatnicy gratyfikację nie niższą niż 5 złotych.

§ 15.

Wynagrodzenie gotówkowe posyłek.

1. Posyłki żeńskie otrzymują dziennie w miesiącach:

	listopad—luty	marzec—maj i paźdz.	czerw.—wrzes.
15-to letnie	0,90	1,00	1,30
16-to „	1,00	1,30	1,50
17-to „	1,20	1,40	1,70
18-to „	1,30	1,60	1,95

2. Na żądanie pracodawcy robotnice powyżej lat 18-tu są obowiązane do spełnienia w zastępstwie wszelkich robót w oborze w razie zachorowania albo urlopowania robotnic na deputacie, zatrudnionych stale w oborze. O ile takie robotnice zatrudnione będą w oborze tymczasowo, to w przeciągu 6 tygodni otrzymują, oprócz wynagrodzenia 1,95 zł, dodatek w wysokości 30 groszy na dzień. Jeżeli natomiast zatrudnienie trwa dłużej niż 6 tygodni, to muszą otrzymać one wynagrodzenie deputatnic stale zatrudnionych w oborze.

3. Posyłki męskie otrzymują dziennie w miesiącach:

	listopad—luty	marzec—maj i paźdz.	czerw.—wrzes.
15-to letni	0,90	1,10	1,30
16-to „	1,10	1,45	1,65
17-to „	1,45	1,70	2,15
18—20-to letni	1,70	2,20	2,60
20—24-ro „	2,00	2,45	3,10
ponad 24-ro letni	2,20	2,80	3,45

4. Robotnicy niedeputatnicy używani do obsługi koni otrzymują za karmienie koni itp. za każdy dzień pracy oprócz powyższego wynagrodzenia dodatek w wysokości 30 groszy, w niedziele i święta 60 groszy.

5. O ile zatrudnia się 21-letnich robotników niedeputatników dłużej jak 1 rok stale jako zaprzęgaczy, to na ich wniosek należy ich wynagradzać jako fornali.

6. Jeżeli ci robotnicy pobrali deputaty, to wartość ich potrąca się z wynagrodzenia.

7. Za pracę godzinową płaci się wynagrodzenie w stosunku do pełnej płacy dziennej i czasu pracy taryfowej.

8. Wynagrodzenie wolnych robotników i robotnic ze wsi ustanawia się na podstawie wolnej umowy.

9. Dziewcząt w ogóle i chłopaków poniżej lat 16-tu nie wolno zatrudniać przy pracy inwentarzem pociągowym oraz przy dźwiganiu worków i sianiu sztucznych nawozów, co nie obejmuje podsiewania i rozsiewania nieźrących nawozów. Chłopcy mogą być zatrudniani przy prowadzeniu koni, poganianiu i zagrabianiu.

10. Robotnicy zatrudniani w pracach związanych z ciężkim przemysłem (kopalnie i huty) będą wynagradzani na podstawie umowy indywidualnej, mają jednak otrzymać nie mniej niż 1 zł ponad dzienny zarobek.

11. Robotnicy i robotnice zatrudnieni w gospodarstwach rolnych powyżej 6 dni w miesiącu, których warunków pracy nie określa niniejsza umowa, winni otrzymać wynagrodzenie nie niższe, aniżeli wynagrodzenie przewidziane w §§ 10, 14 lub 15. Przepis § 9 pkt 2 ma tu odpowiednie zastosowanie.

§ 16.

Płaca akordowa.

W interesie obydwóch stron należy dążyć do jak najszerszego zastosowania płac akordowych i premiowych odpowiadających każdorazowym stosunkom i potrzebom danego gospodarstwa. Płace akordowe i premiowe mogą być oznaczone albo w naturze, albo w gotówce. Płace winny być tak określone, aby pełnowartościowy pracownik przy intensywnej wydajnej pracy mógł zarobić co najmniej 25% ponad stawkę dzienną. Umowy określające wysokość akordów powinny być sporządzone na piśmie. Zarachowanie deputatów powinno dokonywać się według wartości ustalonej przez pracodawców i pracowników.

§ 17.

Godziny nadliczbowe.

Za godziny nadliczbowe otrzymują:

a) wszyscy zgodzeni rocznym kontraktem deputatnicy za jedną godzinę nadliczbową 50 groszy, w niedzielę i święta 75 groszy;

b) wszyscy robotnicy i robotnice bez deputatu w dni powszednie 50 procentowy, a za pracę w niedziele i święta 100 procentowy dodatek do zarobku godzinnego.

§ 18.

Osobne wynagrodzenia.

1. Za rozrzucanie azotniaku wapiennego ręką przysługuje dopłata 60 groszy dziennie.

Przy innych sztucznych nawozach dopłata wynosi 25 groszy dziennie.

Przy rozsiewaniu sztucznych nawozów maszyną przysługuje dodatek w wysokości 50% wyżej wymienionych stawek.

2. Przy rozrzucaniu żrących nawozów sztucznych, w szczególności azotniaku wapiennego i wapna, nie wolno zatrudniać robotnic. Przy rozrzucaniu azotniaku wapiennego i wapna robotnicy winni otrzymywać ochraniacze na oczy i ochronę na ubranie.

3. Prowadzenie młockarni i pługów motorowych podlega wolnej umowie.

§ 19.

Uskutecznianie wypłat.

1. Wypłata gotówki dokonywa się dla deputatników miesięcznie, najpóźniej jednak do 4 dnia następnego miesiąca; dla wolnych robotników co dwa tygodnie.

2. Do wypłat gotówkowych należy używać kopert lub też opasek pensyjnych, na których winna być uwidoczniona suma należności i wszelkie potrącenia.

3. Deputaty wydaje się zasadniczo kwartalnie z góry, może to jednak nastąpić i na krótsze okresy czasu. Książkę deputatową ma mieć każdy robotnik.

4. Za samowolnie opuszczone a nieusprawiedliwione godziny względnie dni pracy uskutecznia się potrącenia, biorąc za podstawę sumaryczne wynagrodzenie za godzinę (wartość deputatu i gotówki), przy czym nie dotyczy to specjalnych potrąceń, o ile takie są przewidziane w umowie służbowej.

5. W razie nieszczęśliwych wypadków i ciężkich chorób, z wyjątkiem wypadków spowodowanych przez własną winę, deputatnicy roczni otrzymują pełny deputat i pełne wynagrodzenie w gotówce za czas trwania choroby do 6-ciu tygodni. Zasiłek z Kasy Chorych potrąca się z wynagrodzenia. W razie umieszczenia chorego deputatnika w szpitalu, również potrąca się z wynagrodzenia kwotę w wysokości wypłaconego przez Kasę Chorych zasiłku. Jeśli ten zasiłek z Kasy Chorych przewyższa sumę pensji, to różnicę potrąca się od wartości deputatu.

6. We wszystkich innych przypadkach choroby obowiązują jedynie świadczenia Kasy Chorych.

7. Na wypadek choroby obowiązany jest robotnik natychmiast udać się do lekarza, a pracodawca wydać mu każdego czasu na żądanie kartkę leczniczą.

§ 20.

Wdowy po robotnikach stałych.

Dla wdów po robotnikach stałych, będących pełnowartościowymi robotnicami, o ile mieszkają w domach służbowych danego gospodarstwa i o ile mają co najmniej 2-je dzieci niezdolnych do pracy i co najmniej 5 dni w tygodniu chodzą do pracy, ustala się następujące wynagrodzenie: wolne mieszkanie, kwartalnie 1.5 q węgla, $^1/_4$ m^3 p. drzewa, za każdy dzień pracy 1 kg żyta i 2 kg ziemniaków w naturze.

Zapłata w gotówce wynosi:

listopad-luty	1.30	zł	na	dzień
marzec-maj i październik	1.60	,,	,,	,,
czerwiec-wrzesień	1.95	,,	,,	,,

§ 21.

Komornicy.

Warunki pracy komorników normują umowy indywidualne, zawarte pomiędzy poszczególnymi pracodawcami i odnoś-

nymi związkami zawodowymi, przy czym wynagrodzenie za przepracowaną przez komornika dniówkę nie może być niższe od dziennego wynagrodzenia ręczniaka.

Katowice, dnia 20 maja 1938 r.

Związek Pracodawców Rolnych i Leśnych dla Województwa Śląskiego:

(—) *M. Herman*
(—) *St. Meller*

Związek Ziemian Województwa Śląskiego:

(—) *inż. Z. Rieger*
(—) *Kowalczyk*

Związek Robotników Rolnych i Leśnych Zjednoczenia Zawodowego Polskiego:

(—) *L. Leśniewski*
(—) *W. Krupka*

Związek Zawodowy Robotników Rolnych Rzeczypospolitej Polskiej:

(—) *R. Motyka*

W obecności:
(—) *J. Wengierow*
Radca Ministerstwa Opieki Społecznej

TŁOCZONO Z POLECENIA MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ.

ZAMÓWIENIA I WPŁATY NALEŻY KIEROWAĆ POD ADRESEM MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ, WARSZAWA UL. DŁUGA 38/40.

Drukarnia Państwowa Nr 108294. 26.VI.1939. 800.

Prenumerata roczna 20 zł. **Cena niniejszego numeru 35 gr.**